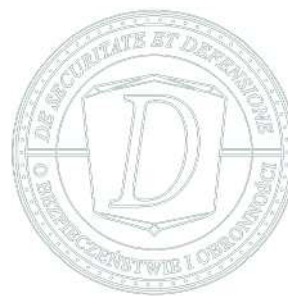

*Adrian SZYDLIK*¹

Wydział Prawa i Administracji

*Uniwersytet Gdański*²

adrianszydlik@gmail.com

KARNOPRAWNY ASPEKT PRZESTĘPSTW PRZECIWKO OBRONNOŚCI I BEPIECZEŃSTWU

ABSTRAKT: Karnoprawna ochrona obronności i bezpieczeństwa znajduje swoje źródło nie tylko w Konstytucji Rzeczypospolitej, ale także w aktach prawa międzynarodowego. Także polski Kodeks karny penalizuje przestępstwa związane z Siłami Zbrojnymi RP, obowiązkiem służby wojskowej albo służby zastępczej, spowodowania zdarzeń powszechnie niebezpiecznych, finansowania przestępstw o charakterze terrorystycznym, piractwa, rozbójnictwa morskiego, obrotu substancjami niebezpiecznymi czy też powodowania niebezpieczeństwa w szeroko rozumianej komunikacji. Uregulowania te mają na celu zapewnienie odpowiedniego porządku w państwie, prawidłowe funkcjonowanie służby wojskowej oraz dotyczą wielu płaszczyzn życia codziennego.

SŁOWA KLUCZOWE: obronność, bezpieczeństwo, służba wojskowa, terroryzm

A CRIMINAL-LAW ASPECT OF CRIMES AGAINST DEFENSE AND SECURITY

ABSTRACT: A criminal-law protection of defense and security has its source not only in the Polish Constitution, but also in the laws of international rank. Also Polish Penal Code penalizes crimes connected with the Polish Armed Forces, military service or substitute service, causing commonly dangerous events, financing terrorist crimes, piracy, maritime offspring, trade in dangerous substances or causing danger in communication. These regulations are aimed at ensuring proper order in the State, right functioning of the military service and they refer to a variety of spheres everyday life.

KEYWORDS: defense, security, military service, terrorism

¹ Adrian Szydlik – student IV roku prawa, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Gdański.

² University of Gdańsk.

WPROWADZENIE

Problematyka przestępstw przeciwko obronności i bezpieczeństwu znajduje swoje uzasadnienie w zasadach określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³. Warto tutaj wskazać przede wszystkim na art. 26 Konstytucji RP. Stanowi on o Siłach Zbrojnych RP, które służą ochronie niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium, zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic. Kolejne regulacje można powiązać z katalogiem obowiązków obywatela RP. W artykule 85 zawarty jest bowiem obowiązek obrony Ojczyzny, a zakres obowiązku służby wojskowej określa ustawa⁴. Obowiązek ten może być wykonywany w różny sposób, w tym również poprzez świadczenia osobiste w czasie pokoju⁵. Ustęp trzeci artykułu 85 stanowi natomiast o obywatelu, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, wówczas może być on obowiązany do służby zastępczej. Jak wynika z utrwalonej linii orzeczniczej – obrona kraju, czy też świadczenia na rzecz obronności kraju są obowiązkiem nie tylko Sił Zbrojnych RP, osób fizycznych, czy też podmiotów państwowych, ale również i podmiotów prywatnych. Obowiązek ten wynika wprost z Konstytucji⁶.

Penalizacja tego typu przestępstw znajduje swoje źródło także w konwencjach międzynarodowych. Przykładem może być tutaj Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej⁷, a także inne akty rangi międzynarodowej wymienione w dalszej części artykułu. Celem niniejszego pokazanie, że przestępstwa przewidziane w polskim Kodeksie karnym mają szerokie zastosowanie, związane z obronnością Państwa, a także, że sankcje za nie przewidziane są wystarczające i pełnią odpowiednią funkcję prewencyjną.

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO OBRONNOŚCI

W rozdziale XVIII Kodeksu karnego⁸ (zwany dalej kk) ustawodawca uregulował problematykę przestępstw związanych z obronnością państwa. Związane są one przede wszystkim z osobami, które nie są żołnierzami ani osobami pełniącymi służbę w obronie cywilnej, ani w jednostkach zmilitaryzowanych⁹. Osobom, które znajdują się w tych jednostkach poświęcona jest bowiem ostatnia z części Kodeksu karnego, czyli część wojskowa.

Art. 140 kk dotyczy zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych RP. Artykuł ten ma na celu ochronę bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej przez wprowadzenie sankcji za popełnienie

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483).

⁴ Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 listopada 1967 roku (Dz. U. 1967 Nr 44 poz. 220).

⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 21 października 2005 roku, sygn. akt II SA/Wa 1216/05.

⁶ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 20 kwietnia 2007 roku, sygn. akt IV SA/Wa 68/07.

⁷ Sporządzona w Rzymie dnia 10 marca 1988 roku (Dz. U. 1994 Nr 129 poz. 635).

⁸ Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 roku (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553).

⁹ T. Dukiet-Nagórska, *Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa*, Warszawa 2016, s. 366.

przestępstwa na rzecz Sił Zbrojnych RP oraz jej obiektów. Do znamion tego czynu w typie podstawowym należy dopuszczenie się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych RP, a także niszczenie lub uszkodzenie jej obiektu bądź urządzenia o znaczeniu obronnym. Dodatkowo, przestępstwo to musi zostać dokonane w celu osłabienia mocy obronnej RP. Ma ono charakter powszechny, zatem jego sprawcą może być każdy. Za to przestępstwo grozi kara pozbawienia wolności od roku do 10 lat. Przewidywany jest także kwalifikowany typ tego czynu, który wywołuje skutek w postaci śmierci człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób. Wówczas zagrożenie karne zaostrza się do kary pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Jako jedno z nielicznych przestępstw w polskim prawie karnym, karalna jest także sama forma stadialna przygotowania popełnienia powyższego przestępstwa¹⁰, która to według §3 powyższego artykułu sankcjonowana jest karą pozbawienia wolności do lat trzech. Często wobec tego przestępstwa sąd orzeka także przepadek rzeczy, które były wykorzystane do jego popełnienia, a w tym przypadku przepadek może dotyczyć także przedmiotów, które nie stanowiły własności sprawcy. W literaturze jest ono podawane jako jedno z przestępstw, wobec którego występuje zezwolenie na przesłuchanie osoby zobowiązanej np. do zachowania tajemnicy dziennikarskiej, ze względu na szczególny charakter sprawy i wagę informacji¹¹.

Celem artykułu 141 kk jest ochrona zagwarantowanego prawem stanu osobowego armii. W tym przypadku karalne jest przyjęcie bez zgody właściwego organu obowiązków wojskowych w obcej armii lub w obcej organizacji wojskowej. Zagadnienie związane ze zgodą właściwego organu zostało uregulowane w dziale VIa Ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹². Wymagana jest zgoda ministra właściwego do spraw wewnętrznych, udzielana na pisemny wniosek obywatela. Co więcej, sprawcą tego przestępstwa może być wyłącznie obywatel Polski. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy chodzi o przyjęcie obowiązków w zakazanej przez prawo międzynarodowe służbie najemnej, wówczas może je popełnić każdy¹³. Sankcja karna w pierwszym przypadku to pozbawienie wolności od 3 miesięcy do 5 lat, w drugim natomiast od 6 miesięcy do lat 8. W §3 znajduje się wyłączenie odpowiedzialności za powyższe zachowanie, w przypadku obywatela polskiego, który jest równocześnie obywatelem innego państwa, zamieszkuje jego terytorium i tam pewni służbę wojskową¹⁴. Przestępstwo to ma charakter formalny, jego byt nie jest uzależniony od wystąpienia określonych skutków¹⁵.

W kolejnym z artykułów penalizowane jest prowadzenie zaciągu obywateli polskich lub przebywających w RP cudzoziemców do służby wojskowej w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, wbrew przepisom ustawy. Artykuł 142 kk wprowadzony został, aby polska armia nie mogła być osłabiana przez zaciąg obywateli polskich do obcego wojska.. Samo

¹⁰ M. Błaszczuk, A. Zientara, *Prawo karne. Diagramy*, Warszawa 2013, s. 60.

¹¹ P. Hofmański, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011, s. 435.

¹² Ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku (Dz. U. 1967 Nr 44 poz. 220).

¹³ M. Bojarski, *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2012, s. 487.

¹⁴ S. Małecki, *Podwójne obywatelstwo a służba w obcym wojsku*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 1993, nr 3-4, s. 83.

¹⁵ S. Hoc, *O penalizacji służby w obcym wojsku*, *Roczniki nauk prawnych*, T. XV, numer 1 – 2005, s. 183.

określenie „zaciąg” polega na zjednywaniu, namawianiu lub pozyskiwaniu osób do służby wojskowej¹⁶ i może być zastępowane przez termin „werbować”. W §2 określone jest natomiast prowadzenie zaciągu do służby w zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służbie najemnej, a także jej opłacanie, organizowanie, szkolenie lub wykorzystywanie. Czyn ten może być popełniony wyłącznie z winy umyślnej i w zamiarze bezpośrednim.

Przedmiotem ochrony w artykule 143 kk jest prawidłowe wykonywanie obowiązku służby wojskowej albo innej, która ją zastępuje. Czyn sprawczy w tym przypadku polega na wypełnieniu znamion z art. 156 i 157 kk przez osobę zobowiązaną lub dopuszczeniu do ich wykonania przez inną osobę (ta czynność mimo pomocniczego charakteru także jest penalizowana w §2) albo na używaniu podstępów w celu wprowadzenia w błąd właściwego organu, np. komisji poborowej. Podstęp ten polegać może na symulowaniu choroby czy też przedłużeniu fałszywych dokumentów dotyczących nauki, zdrowia, obywatelstwa czy kwalifikacji zawodowych¹⁷. Polega także na działaniach przebiegłych, których wykrycie wymaga uwagi wychodzącej ponad miarę przeciętną, by nie paść ofiarą błędu¹⁸. Dodatkowo, czyn ten musi być popełniony w celu uzyskania zwolnienia ze służby wojskowej lub jej odroczenia. W §1 sprawcą może być zatem tylko osoba, która jest zobowiązana do służby wojskowej albo służby zastępczej, natomiast w §2 może być nim każdy. W obu przypadkach przewidziana jest kara pozbawienia wolności do lat trzech. Jeśli natomiast obowiązek dotyczy służby zastępującej służbę wojskową, dana osoba podlega grzywnie, ograniczeniu wolności albo pozbawieniu wolności do lat dwóch.

W artykule 144 Kodeksu karnego określone jest niezgłoszenie się do odbywania służby wojskowej. Do popełnienia tego przestępstwa wymagane jest powołanie do pełnienia czynnej służby wojskowej w określonym czasie i miejscu. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego¹⁹ stawienie się w jednostce wojskowej celem spełnienia tego obowiązku, ale w innym terminie, nie powinno pociągać za sobą stosowania powyższych środków, które uniemożliwiają odbycie tej służby w nieprzerwany sposób. Typ podstawowy tego przestępstwa podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, ograniczeniu wolności lub pozbawieniu wolności do roku. Tylko grzywnie albo karze ograniczenia wolności podlega natomiast osoba, która nie zgłasza się do pełnienia służby, ale w służbie zastępującej służbę wojskową. W żadnym z tych przypadków nie jest wymagany określony szczegółowy cel działania sprawcy²⁰.

Ostatnim z przestępstw zawartym w XVIII rozdziale Kodeksu karnego jest uchylanie się od pełnienia służby zastępczej. Artykuł 145 kk ma na celu ochronę obronności państwa w zakresie odbycia służby zastępującej służbę wojskową. Do wypełnienia znamion tego czynu zabronionego potrzebne jest odmawianie pełnienia tej służby, na złośliwym lub

¹⁶ T. Dukiet-Nagórska, *Prawo...*, s. 368.

¹⁷ *Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1980 roku*, sygn. akt Rw 198/80.

¹⁸ *Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 marca 2001 roku*, sygn. akt II AKa 33/01.

¹⁹ *Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1978 roku*, sygn. akt Rw 92/78.

²⁰ M. Bojarski, *Prawo...*, s. 489.

uporczywym odmawianiu wykonywania tego obowiązku. O kwalifikacji tego przestępstwa może decydować też spowodowanie u odbywającego służbę zastępczą skutku określonego w art. 156 albo 157 kk przez niego samego lub na dopuszczeniu dokonania u niego tego samego skutku przez inną osobę. Także decyduje o tym używanie podstępów dla wprowadzenia w błąd przełożonego, samowolne opuszczenie wyznaczonego miejsca wykonywania obowiązków służbowych albo na samowolnym pozostawaniu poza nim. Ustawodawca przewidział w tym przypadku grzywnę, ograniczenie wolności albo pozbawienie wolności do lat dwóch. Jeśli opuszczenie wyznaczonego miejsca albo pozostawanie poza nim popełnione jest w celu trwałego uchylecia się od służby, wyznaczona jest kara pozbawienia wolności do lat trzech. Jest to przestępstwo indywidualne, popełnione może być tylko z winy umyślnej, konieczny jest także bezpośredni zamiar (czyli gdy sprawca chce je popełnić – *dolus directus*²¹). Dodatkowo w artykule 146 kk określono, że jeśli sprawca tego przestępstwa dobrowolnie powrócił, a dodatkowo jego obecność trwała mniej niż 14 dni, wówczas sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a także odstąpienie od niej.

Na końcu wyżej wspomnianego rozdziału znajduje się jeszcze artykuł 147, który przewiduje nadzwyczajne złagodzenie kary albo odstąpienie od niej. Dotyczy on osób, które w chwili czynu były niezdolne do pełnienia służby wojskowej i związany jest z przestępstwami z artykułów art. 143 § 1 lub w art. 144 lub 145 kk.

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO BEZPIECZEŃSTWU POWSZECHNEMU

Kolejna grupa omawianych czynów dotyczy rozdziału XX Kodeksu karnego i są to przestępstwa dotyczące bezpieczeństwa powszechnego. Zagrożają one wielu osobom albo mieniu w dużych rozmiarach, jak podkreślono w uzasadnieniu kodeksu karnego z 1997 roku. Przestępstwa spowodowania niebezpieczeństwa czerpią ujemny sens nie tylko z tego, co już się zdarzyło, ale także z tego, co z tego, co może z tej sytuacji ujemnego wynikać²². Zawarte w tym rozdziale są nie tylko typowe zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego, ale także te związane z postępowaniem technicznym, terroryzmem i wynikające z mocy umów międzynarodowych podpisanych przez Polskę²³.

Pierwszym z artykułów jest art. 163 kk dotyczący spowodowania zdarzenia powszechnie niebezpiecznego. Sprawcą tego przestępstwa może być każdy. Zachowanie sprawcy w tym przypadku musi polegać na spowodowaniu zdarzenia, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach. Może przybrać wiele postaci, m.in. pożaru, zawalenia się budowli, obsunięcia ziemi, eksplozji materiałów wybuchowych, rozprzestrzenienia się substancji trujących czy gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej. Problematyczna pozostaje kwestia „wielu osób”, gdzie w literaturze przyjmuje się, że mamy z nią do czynienia w przypadku

²¹ J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 329.

²² A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna*, T.2, Komentarz do art. 117-277, Warszawa 1999, s. 327.

²³ O. Górniok, *Kodeks karny. Komentarz*, T.3, Gdańsk 1999, s. 113.

kilkunastu osób²⁴, a także problem „mienia w wielkich rozmiarach”, którego nie można utożsamiać z mieniem wielkiej wartości²⁵. W orzecznictwie²⁶ znajduje się pogląd, że „znamieństwo wielości osób, którym posługuje się art. 163 § 1 k.k., jest pojęciem ocennym i winno być postrzegane w kontekście okoliczności konkretnego zdarzenia stanowiącego przedmiot zarzutu”.

Zgodnie zaś z orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Katowicach²⁷: „Przepis art. 163 § 3 k.k. dotyczy przestępstwa kwalifikowanego przez następstwo w postaci śmierci człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wielu osób, czyli przestępstwa umyślnie-nieumyślnego i nie może pozostawać w zbiegu z przepisem art. 148 § 3 k.k., którego cechą jest umyślność działania, to jest obejmowanie zamiarem również skutku tego działania w postaci pozbawienia życia.” Mniejsze zagrożenie karne ustawodawca przewiduje w przypadku działania nieumyślnego, natomiast wyższe, jeśli następstwem jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób. Jest to przestępstwo skutkowe, które można popełnić w wyniku działania oraz zaniechania.

Kolejny artykuł przewiduje karalność fazy poprzedzającej zdarzenie opisane we wcześniejszym artykule. Chodzi mianowicie o spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa zdarzenia z art. 163 kk. Regulacja ta ma charakter prewencyjny, a czyn z art. 164 kk jest przestępstwem skutkowym. Podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat, a w przypadku nieumyślnego działania – do lat trzech. Pojawia się kolejny problem interpretacyjny, tym razem z określeniem „bezpośredniego niebezpieczeństwa”. Według Sądu Najwyższego²⁸ „bezpośrednie niebezpieczeństwo w rozumieniu art. 164 kk to niebezpieczeństwo grożące wprost, bez konieczności włączenia się dalszego impulsu ze strony sprawcy, bądź dodatkowej przyczyny, co oznacza tak zaawansowaną sytuację, że można w zasadzie mówić o bliskim skutku.” Ponadto orzeczenie to rozróżnia kolejne dwa istotne w tym przypadku pojęcia, bowiem już językowa wykładnia pojęć „potencjalny” i „bezpośredni” przekreśla możliwość postawienia między nimi znaku równości.

Podobną regulację przewiduje artykuł 165 kk, jednak dotyczy on spowodowania niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach. Opis strony przedmiotowej w tym art. jest bardzo szczegółowy i zawiera np. powodowanie zagrożeń epidemią, wyrabiania lub wprowadzania do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji, uszkodzenie urządzeń użyteczności publicznej czy też zakłócanie przekazywania danych informacyjnych. Katalog ten ma jednak charakter otwarty, gdyż zawiera także działanie w inny sposób w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych. Sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Mniejsze zagrożenie karne ustawodawca przewidział w przypadku nieumyślnego działania, natomiast wyższe, jeśli następstwem jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób. W literaturze ostatnio powstał problem

²⁴ J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1997, s. 238.

²⁵ R.A. Stefański, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji*, Warszawa 2000, s. 34.

²⁶ *Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2017 roku*, sygn. akt III KK 196/16.

²⁷ *Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 23 kwietnia 2008 roku*, sygn. akt II AKa 92/08.

²⁸ *Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2003 roku*, sygn. akt IV KK 23/03.

czy sprzedaż popularnych ostatnio dopalaczy wyczerpuje znamiona w art. 165 kk. Kwestię tę rozwiązał ostatnio Sąd Najwyższy²⁹: „Nie wyczerpuje znamion art. 165 § 1 pkt 2 k.k. wyrabianie czy sprzedaż środków zastępczych jako tzw. dopalaczy, tak jak nie wyczerpuje ich wytwarzanie i obrót bez koncesji środkami odurzającymi, czy psychotropowymi, jako takimi. Nie ma zatem jakichkolwiek podstaw do przyjmowania, że obrót jakimikolwiek narkotykami, nawet w ilości stwarzającej zagrożenie dla życia zdrowia wielu osób, może być czynem zabronionym kwalifikowanym z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.”.

W 2009 roku do Kodeksu karnego został dodany artykuł 165a, który stanowi o finansowaniu przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Przestępstwo to ma charakter powszechny. Zachowanie wypełniające jego znamiona polega na gromadzeniu, przekazywaniu, oferowaniu środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych, mienia ruchomego lub nieruchomości w zamiarze finansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub innych wymienionych enumeratywnie przestępstw. Podobnie penalizowany jest czyn udostępniania mienia zorganizowanej grupie lub związkowi mającemu na celu popełnienie wyżej wymienionych przestępstw, a także pokrywanie kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych takiej grupy, związku lub osoby, w przypadku gdy osoba nie jest do tego zobowiązana na mocy ustawy. Przestępstwo to zgodnie z §4 może zostać popełnione także nieumyślnie. Wprowadzenie tego przepisu ma związek z atakiem na World Trade Center³⁰ oraz rozwojem terroryzmu. Główne obszary realizowane z myślą o wspieraniu tego typu organizacji to np. Afganistan czy Kolumbia³¹, a także Libia czy Irak³².

Następny z artykułów w tym rozdziale poświęcony jest zagadnieniu szeroko rozumianego piractwa. W Kodeksie karnym jest ono rozumiane nieco inaczej, aniżeli na gruncie konwencji międzynarodowych³³. Zachowanie sprawcy w artykule 166 kk polega na przejęciu kontroli nad statkiem wodnym lub powietrznym przez zastosowanie podstępów albo gwałtu na osobie lub groźby bezpośredniego jego użycia. Jeśli chodzi o definicję statku morskiego, takiego uregulowania nie znajdziemy w Kodeksie karnym. Zgodnie zaś z Kodeksem morskim, możemy go definiować jako każde urządzenie pływające przeznaczone lub używane do żeglugi morskiej³⁴. Może być to zatem zarówno okręt, łódź podwodna, kuter czy wodolot. Statek powietrzny natomiast to urządzenie zdolne do unoszenia się w atmosferze na skutek oddziaływania innego niż oddziaływanie powietrza odbitego od podłoża³⁵. Ustawodawca przewidział także

²⁹ *Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 roku*, sygn. akt I KZP 5/17.

³⁰ A. Golonka, *Polskie rozwiązania prawne w zakresie przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu*, Prokuratura i Prawo 3, 2013, s. 96-104.

³¹ A. Kędziński, *Przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu w Polsce*, Warszawa 2014, s. 45.

³² P. Pomianowski, E. Maćkowiak, *Zwalczanie finansowania terroryzmu w świetle prawa obowiązującego w Polsce i we Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 6/12, 2012, s. 78.

³³ *Konwencja o morzu pełnym z Genewy z dnia 29 kwietnia 1958 roku* (Dz. U. 1963 Nr 33 poz. 187), *Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza z Montego Bay z dnia 10 grudnia 1982 roku* (Dz. U. 2002 Nr 59 poz. 543).

³⁴ Art. 2 §1 ustawy *Kodeks morski z dnia 18 września 2001 roku* (Dz. U. 2011 Nr 138 poz. 1545).

³⁵ Art. 2 pkt 1 ustawy *Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 roku* (Dz. U. 2002 Nr 130 poz. 1112).

kwalifikowany typ tego czynu, w przypadku jeśli sprawca sprowadza bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo gdy następstwem tego czynu jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób. Jest to przestępstwo powszechne oraz umyślne. W przypadku przestępstwa z art. § 1 sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, jeżeli sprawca przekazał statek lub kontrolę nad nim osobie uprawnionej.

Sankcjonowane w polskim Kodeksie karnym jest także przestępstwo określone w artykule 167. Czynność sprawcza polega na umieszczeniu na statku wodnym lub powietrznym urządzenia lub substancji zagrażającej bezpieczeństwu osób lub mienia znacznej wartości, a także może polegać na niszczeniu, uszkodzeniu i czynieniu niezdatnym do użytku urządzenia nawigacyjnego albo uniemożliwieniu jego obsługi, jeśli zagraża to bezpieczeństwu osób. Sankcja wyznaczona została na okres od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Przestępstwo to należy także do przypadków, w których ze względu na wagę przestępstwa, ustawodawca postanowił nałożyć szczególny obowiązek prawny zawiadomienia o przestępstwie³⁶.

Dwa następujące dalej artykuły stanowią nawiązanie do wyżej wymienionych przestępstw. Ustawodawca przewidział karalność przygotowania także w odniesieniu do art. 163 § 1, art. 165 § 1, art. 166 § 1 oraz art. 167 § 1 kk. Zagrożenie karne wynosi do 3 lat pozbawienia wolności. Artykuł 169 związany natomiast jest z instytucją czynnego żalu, bowiem sprawca przestępstwa z art. 164 i 167, który dobrowolnie uchylił niebezpieczeństwo, nie podlega karze. Może zostać zastosowane przez sąd także nadzwyczajne złagodzenie kary w przypadku uchylenia niebezpieczeństwa w przypadku przestępstw z art. 163 § 1 lub 2, art. 165 § 1 lub 2 i art. 166 § 2. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego³⁷: „Dobrowolne odstąpienie od czynu zachodzi wówczas, gdy sprawca mający możliwość zrealizowania swojego zamiaru dokonania czynu zabronionego, po rozpoczęciu działania zmierzającego bezpośrednio do tego celu zaprzestaje z własnej woli dalszych czynności niezbędnych do wypełnienia wszystkich znamion zamierzonego przestępstwa. Pobudki rezygnacji z dokonania czynu są przy tym obojętne, jak również decyzja taka nie musi być podjęta przez sprawcę spontanicznie”.

Ostatnie trzy artykuły (170, 171 i 172) w tym rozdziale dotyczą odpowiednio rozbójnictwa morskiego, wytwarzania lub obrotu substancjami niebezpiecznymi i przeszkadzania w akcji ratowniczej. W przypadku pierwszego przestępstwa działanie sprawcy polega na uzbrajaniu lub przysposabianiu statku morskiego przeznaczonego do dokonania na morzu rabunku lub przyjmowaniu na takim statku służby. Drugi z nich posiada szeroki wachlarz czynności, bowiem dotyczy wyrabiania, przetwarzania, gromadzenia, posiadania, posługiwania się lub handlowania substancją lub przyrządem wybuchowym, materiałem radioaktywnym, urządzeniem emitującym promienie jonizujące lub innym przedmiotem lub substancją, która może sprowadzić niebezpieczeństwo. Karalne jest także dopuszczanie się wyżej opisanego czynu, wbrew obowiązkowi nałożonemu na daną osobę oraz odstąpienie wyżej wskazanych przedmiotów osobie nieuprawnionej. Według orzecznictwa: „Względy tak

³⁶ J. Błachut, *Problemy związane z pomiarem przestępczości*, Warszawa 2007, s. 136.

³⁷ *Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2000 roku*, sygn. akt IV KKN 274/00.

językowe, jak i spójności systemu prawa karnego przemawiają za tym, że „posiadanie przyrządu wybuchowego”, o jakim mowa w art. 171 § 1 k.k., oznacza świadome i faktyczne dysponowanie nim, niezależnie od czasu jego trwania”³⁸. Ostatnie z przestępstw polega zaś na przeszkadzaniu działaniu mającemu na celu zapobieżenie niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach. Wszystkie podstawowe typy tych przestępstw mają charakter powszechny, ponieważ ich sprawcą może być każdy.

BEZPIECZEŃSTWO W KOMUNIKACJI

Rozdział XXI Kodeksu karnego przewiduje także kolejne przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu. W tym przypadku natomiast dotyczą one bezpieczeństwa w komunikacji, zarówno tej występującej w ruchu lądowym, wodnym oraz powietrznym. Przepisy w tej części kk często znajdują odwołanie do zasad określonych w ustawie Prawo o ruchu drogowym³⁹. Niektóre z tych przestępstw posiadają surowszą odpowiedzialność karną w sytuacji, gdy ich sprawca był w stanie nietrzeźwości⁴⁰. Typami podstawowymi przestępstw w tej części kodeksu są m.in. spowodowanie katastrofy w komunikacji (art. 173 kk), spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy (art. 174), spowodowanie wypadku w komunikacji (art. 177), prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a), dopuszczenie do ruchu niebezpiecznego pojazdu (art. 179), pełnienie czynności związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa w stanie nietrzeźwości lub odurzenia (art. 180) oraz prowadzenie pojazdu po cofnięciu uprawnień (art. 180a).

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego⁴¹ przez zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym należy rozumieć reguły zawarte w przepisach określających porządek poruszania się na szlakach komunikacyjnych i zachowanie się w typowych dla ruchu sytuacjach lub wyrażone przez przyjęte oznakowanie, oświetlenie i sygnalizację. Są to także reguły nieskodyfikowane w sposób szczegółowy, a wynikające z wyżej wymienionych przepisów oraz istoty bezpieczeństwa w ruchu, które muszą znaleźć zastosowanie wszędzie tam, gdzie nie ma sprecyzowanego przepisu. Warto w tym miejscu także wspomnieć o definicji środka odurzającego⁴², przez który rozumie się każdą substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działającą na ośrodkowy układ nerwowy, których wykaz stanowi załącznik numer 1 do ustawy; a także o definicji pojazdu mechanicznego, którym jest każdy pojazd drogowy lub szynowy napędzany umieszczonym w nim silnikiem, jak również maszyna samobieżna i motorower⁴³.

³⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 listopada 2011 roku, sygn. akt II AKa 147/11.

³⁹ Ustawa Prawo o ruchu drogowym z dnia 20 czerwca 1997 roku (Dz. U. 1997 Nr 98 poz. 602).

⁴⁰ Stan nietrzeźwości w rozumieniu kk zachodzi, gdy: (1) zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość lub (2) zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość.

⁴¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1975 roku, sygn. akt V KZP 2/74.

⁴² Art. 4 pkt 26 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 roku (Dz. U. 2005 Nr 179 poz. 1485).

⁴³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 1993 roku, sygn. akt III KRN 254/92.

PODSUMOWANIE

Mając na względzie wszystkie powyższe aspekty, decyzje ustawodawcy co do penalizacji przestępstw związanych z obronnością i bezpieczeństwem należy uznać za słuszne. Wiele z nich obejmuje przedmiotem swojej ochrony kwestie ważne dla państwa oraz jego obywateli, które mogą decydować nie tylko o porządku państwa, ale także niezależności, suwerenności i samorządności jego organów oraz przedstawicieli. Kodeks karny realizuje zatem nie tylko główne zasady zawarte w Konstytucji RP, ale także przepisy prawa międzynarodowego. Sankcjonowanie tychże przestępstw pozwala także na prawidłowe wykonywanie obowiązku służby wojskowej, a także zapobiega zamachom na obronność państwa poprzez wprowadzenie odpowiednich sankcji za popełnienie określonych w kk przestępstw, pełniąc dodatkowo funkcję prewencyjną. Przepisy powyższych rozdziałów mają także ogromne znaczenie w czasach coraz częstszych ataków terrorystycznych, nie tylko w Europie, ale także na całym świecie. Reasumując, rozwiązania przyjęte w Kodeksie karnym znajdują zastosowanie nie tylko w jednej płaszczyźnie, ale odnoszą się ponadto do kwestii piractwa morskiego czy powietrznego, a także kilku rodzajów komunikacji, co stanowi o wieloaspektowości tej problematyki. Przepisy te, jak wynika z orzecznictwa i praktyki, pełnią skuteczną funkcję prewencyjną i w sposób szeroko pojęty regulują i sankcjonują przypadki naruszenia przez obywateli kwestii związanych z obronnością państwa i w związku z tym, nie jest potrzebne wprowadzanie kolejnych uregulowań w tej dziedzinie.

BIBLIOGRAFIA

- Błachut Janina. 2007. Problemy związane z pomiarem przestępczości. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Błaszczuk Magdalena, Zientara Anna. 2013. Prawo karne. Diagramy, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Bojarski Marek. 2012. Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Dukiet-Nagórska Teresa. 2016. Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Golonka Anna. 2013. „Polskie rozwiązania prawne w zakresie przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu”. , Prokuratura i Prawo 3 : 96-104.
- Górniok Oktawia. 1999. Kodeks karny. Komentarz, , Gdańsk: Lexis Nexis.
- Hoc Stanisław. 2005. „O penalizacji służby w obcym wojsku”. Roczniki nauk prawnych : 183-185.
- Hofmański Piotr. 2011. Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kędzierski Aleksander. 2014. Przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu w Polsce, Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Małecki Stanisław. 1993. „Podwójne obywatelstwo a służba w obcym wojsku”. Wojskowy Przegląd Prawniczy, nr 3-4 : 83-84.

- Pomianowski Piotr, Maćkowiak Ewa. 2012. „Zwalczanie finansowania terroryzmu w świetle prawa obowiązującego w Polsce i we Francji”. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* : 71-94.
- Stefański Ryszard Andrzej. 2000. *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji*, Warszawa: C.H. Beck.
- Warylewski Jarosław. 2015. *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa: LexisNexis.
- Wojciechowski Janusz. 1997. *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa: Librata.
- Zoll Andrzej. 1999. *Kodeks karny. Część szczególna, T.2, Komentarz do art. 117-277*, Warszawa: Wolters Kluwer.